

timmar". Detta föredrag är ej medtaget i uppsatssamlingen. Men Ahlgren förklarar att det vid tillfället i fråga "roade" honom "att gå mot strömmen" och insätter i stället för föredraget en del betraktelser om språkfrihet (om talspråk och skriftspråk osv.). Den citerade deklara-tionen bör hållas i minnet; det "roade" Ahlgren att på hösten 1940 tala mot tryckfrihetens försvarare; han ansåg sig därmed "gå mot strömmen". Det är ett lustigt påhitt av den intelligente kritikern att i efterhand så framställa sitt handlingssätt; säkert var han i denna "nationens ödestimma" bestämd av andra motiv än nöjeslystnad, och i varje fall gick han med strömmen, inte mot den.

Några i den nu publicerade boken återgivna satser ur föredraget är tillräckligt klargörande: "Om språket lagts i bojar, vad är det då för mening att strida för åsiktsfrihet. Och om rätten att tumla om med orden efter eget skön, att handskas med stilarter och språkliga suggestionsmedel, förbehålles ett mindretal eller över huvud taget inte läres ut till de breda lagren, så är det en grann melodisk floskel, när man hävdar att folkfriheten är i fara bara för att några riddare av pennan inte får ut sin tornerlicens i laga ordning eller programmet för deras bragder blivit beskuret. Nöjet att äse dessa

eller betydelsen av fejder med ord i största allmänhet kan inte vara överdrivet stor, om massan själv blivit uppfostrad att vörda andra och snävare stilideal, och om den frihet som är hotad köpes för priset av den frihet att yttra sig personligt och närgånget, som borde vara kärnan i den demokratiska folkskoleundervisningen, men som vi aldrig sett röken av där."

Ahlgren ansåg det alltså lämpligt att förklara tryckfriheten meningslös om språket var ofritt. Vad han menar med språkets ofrihet är ytterst oklart; uttrycket framstår som ett medel att komma åt tryckfriheten. Redan i sitt föredrag är Ahlgren alltså på en gång "brottsling" och "alibist"; han förhånar den frihet som är i fara och upphöjer på dess bekostnad ett annat slags frihet, som inte är aktuell. I det följande har han framträtt som typisk, man fres-tas att säga idealtypisk alibist. Han började då krigets utgång blev uppenbar skarpt angiva personer som visat undfallenhet mot nazismen (t. ex. Jäderlund, Pihl). Han hyllade dem som år 1940 stått på den klara motståndslinjen (Segerstedt, Moberg), ehuru hyllningarna ägde inslag av irritation och lömskhet. Hans bok består till stor del av funderingar över publicistens frihet. Ämnet oroar, och intet är naturligare.

Herbert Tingsten

Politik och handelsavtal

Handels- och kreditavtalen med Ryssland är till stor del betingade av politiska synpunkter, det har från regeringshåll gång efter annan klagjorts. "Ett långsiktigt handelsavtal med Sovjetunionen skulle vara av stort värde för ett solitt vänskapshållande till detta land", yttrade utrikesministern i ett tal den 14 juli. Mot dessa allmänna synpunkter finns intet att invända. I Sverige önskar man inom alla läger ett gott förhållande till Ryssland, liksom till andra stater. Likaså anses ett mera omfattande handelsutbyte med detta land naturligt och önskvärt. Vad kritiken av de nu föreliggande avtalen gäller är dels formerna för deras tillkomst, kreditens omfattning och andra bestämmelser, dels att de politiska synpunkterna fått företräde framför de ekonomiska sakskaleten.

Detta sistnämnda förhållande framträder starkast i den socialdemokratiska, för att icke tala om den kommunistiska pressen. Avtalen beskrivs helt enkelt såsom nödvändiga inslag i våra förbindelser med Ryssland. Det påstås rent av att vi genom desamma skall kunna påverka det ryska uppträandet mot Finland i riktning mot större tolerans. Man talar om krediten som en börda som vi måste bära och gör sitt bästa för att bevisa — vilket icke är svårt — att vi kan bära den. Ett känt uttalande i Örebro-Kuriren i somras gick ut på att svenskarna måste dra åt svängremmen för att sända varor till Ryssland. Tanken varierades för några dagar sedan av Aftontidningen. Här betonades statsutgifternas, och särskilt försvarsutgifternas, stegring under senare år. Vår egen försörjning måste naturligtvis påverkas av den ryska krediten, skrev tidningen; förbättringen av levnadsvillkoren måste gå långsammare, och "vi kan nödgas bibehålla vissa regleringar och restriktioner en smula längre". Detta vore likväl intet hållbart skäl att modifiera avtalet. "Det kan inte råda tvivel om att vi med vissa offer orkar." Det underliga i detta resonemang ligger ej i påståendet att vi kan bära kreditbelastningen; i värsta fall kunde vi naturligtvis lämna Ryssland än mera varor utan att den svenska försörjningen hotades. Det underliga ligger däri att krediten betraktas som ett nödvändigt offer, som en tribut som vi skall betala med jämnmood. Så långt har det gått att denna synpunkt presenteras som självklar inför en svensk arbetarpublik.

Men naturligtvis hävdas inte blott den politiska tankegången — som för övrigt som vanligt beslöjas av beskyllningar mot motståndarna för politiska avsikter. Under den senaste tiden har man särskilt framställt avtalen som en garanti vid framtida depression. Konsekvensen blir att krediter under alla förhållanden bör ges; råder lågkonjunktur, är de genast bra, råder högkonjunktur, blir de bra i framtiden. Handelsministern spår nu, liksom oavbrutet sedan förra krisen, en snart inträffande allmän depression; han har förut spått fel, och till och med erkänt det, om också utan olust inför misstaget, men med stort välbehag över erkännandet. Han kan

spå fel ännu en gång; någon allmän depression om tre eller fyra år är ej skriven i stjärnorna. Depressionsmotivet är emellertid till en viss grad berättigat; enklast kan dess kärna av sanning uttryckas så att blott en svår depression kan hindra kreditavtalet att framstå som ett stort misstag. Att såsom skett framställa avtalet som den enda räddningen vid en depression är en kvalificerad absurditet; vi skulle också kunna tänkas möta en ny kris — liksom den förra — genom att på kredit producera mera åt oss själva.

Avtalets inrikespolitiska sida är icke den minst väsentliga. I början av sommaren påstods att avtalen skulle kunna framläggas för riksdagen i juni eller juli. Regeringen räknade då med att de ryska fordringarna i huvudsak skulle godtas. Detta visade sig emellertid vara för industrin omöjligt. Hänsynslösa påtryckningar försöktes; detta har sedermera av handelsministern förnekats — att han farit med osanning kommer inom en nära framtid att bli uppenbart. Steg för steg lyckades dock regeringen att uppnå så pass stora utfästelser om leveranser från industrins sida att avtalet i oktober äntligen kunde bli verklighet. Från flera synpunkter är de metoder som använts skandalösa. Total mörkläggning har eftersträfvats, men på grund av pressens hållning icke kunnat uppnås. Påtryckningar av upprörande slag har förekommit; man har djärvt använda dem på grund av hela den privata företagssamhetens osäkra läge inför en socialistisk riksdagsmajoritet. Medan det normala är att en statskredit avpassas efter leverantörernas behov, har man här velat anpassa leverantörernas verksamhet med hänsyn till det i förväg fastställda kreditbeloppet.

Det tvivelaktiga som vidlåder avtalsfrågans uppläggning präglar också de färdiga avtalens utformning och debatten kring denna. Avtalen förklaras vara en ram, inom vilken Ryssland kan träffa speciella överenskommelser med svenska industrier. De kom till stånd innan de förhandlingar om en force majeureklausul som förs mellan ryska myndigheter och svenska industrimän avslutats. Men kreditavtalet stadgar att "svenska regeringen vidtar inom ramen för sin kompetens alla åtgärder som äro erforderliga för genomförandet av de i detta avtal förutsatta leveranserna"; handelsministern försäkrar att de vidtalade industrierna är moraliskt ansvariga för avtalets uppfyllande. Här öppnar sig oändliga möjligheter till friktion mellan de tre parterna, Ryssland, den svenska regeringen och den svenska industrin. Stödd av sin lydiga riksdagsmajoritet kan den svenska regeringen så långt som helst utvidga sin kompetens. Hur skall den göra om Ryssland uppmäntar till begagnande av alla maktmedel eller till voterande av nya, såvida industrin icke kan åta sig angivna leveranser eller tvister mellan de ryska myndigheterna och industrin eljest uppstår? Skall den fullfölja sommarens påtryckningar och sätta kommissarietendensen i system eller skall den skrida till socialisering eller uppbyggnad av nya statsföretag? Skall det anses vara regeringens skyldighet att sörja för importen av de tiotusentals utländska arbetare som kan bli nödvändiga för avtalets fullgörande, eller är det industrins sak? Är regeringen beredd att direkt begränsa tilldelningen av material och arbetare för svenska ändamål i syfte att tillfredsställa de på avtalen fotade ryska kraven? Då dessa frågor i praktiken besvaras kan svaret innebära en fara för den svenska samhällsordningen.

Hur riksdagen eller rättare de icke socialistiska partierna skall ställa sig till avtalen är ännu oklart. I rådande läge, där det socialistisk-kommunistiska blocket innehar klar majoritet, är det emellertid möjligt att intet avslagsyrkande kommer att ställas från oppositionens sida. Detta kan vara taktiskt klokt; en minoritet kan begagna regeringens önskan att vinna enhällighet till att i detaljer — motivering och direktiv — få visa av sina önsknings tillgodosedda. Under sådana förhållanden är en principiell realdiskussion i riksdagen icke säkrad. Det är därför av vikt att åtminstone pressen talar rent ut, så att inte denna centrala fråga alltigenom handlägges i skymning eller mörker.